

Vážený pán premiér, vážení členovia vlády,

Slovensko v súčasnosti stojí pred výzvou obnovy ekonomiky, ktorá je zároveň historickou príležitosťou spraviť našu krajinu a spoločnosť zdravšou a odolnejšiou. Sledujeme Vaše kroky a oceňujeme, že sa viacerí členovia vlády prihlásili k princípom zelenej obnovy na základe Európskej zelenej dohody.

Na podporu tohto úsilia Vám zasielame námety riešení, ktoré sa týkajú obnovy budov, udržateľného hospodárenia s vodou, energetiky a pôdohospodárstva.

Sme skupina klimaticky orientovaných organizácií a odborníkov, dlhodobo sa venujeme presadzovaniu riešení, ktoré sú udržateľné ekologicky aj ekonomicky. Časť týchto riešení Vám predstavujeme v prílohe tohto listu. Ukazujú, ako a kam nasmerovať podporu, aby priniesla rozvoj vidieka a regiónov, nové pracovné miesta a súčasne zdravšiu krajinu aj jej obyvateľov.

Cesta k udržateľnému Slovensku vedie zavádzaním ekologických inovácií na jednej strane a k návratu k osvedčeným praktikám z minulosti, ktoré vychádzajú zo "sedliackeho rozumu" a hlbokého pochopenia prírodných procesov. Je nevyhnutné sa na takúto cestu vydať teraz, aby sme predišli rozsiahlejším krízam ako tá, ktorej aktuálne čelíme.

Sme pripravení na diskusiu s Vami o týchto a ďalších riešeniach.

CEEV Živica, Petra Ježeková, jezekova@zivica.sk

Extinction Rebellion Slovensko, Karolína Gelatičová, xrslovakia@gmail.com

Fridays For Future Slovensko, Jakub Hrbáň, j.hrban@gmail.com

Greenpeace Slovensko, Katarína Juríková, katarina.jurikova@greenpeace.org

Nestrácajme čas, Oto Hudec, oto.hudec@gmail.com

Platforma Budovy pre budúcnosť, Katarína Nikodemová, nikodemova@bpb.sk

Priatelia Zeme-CEPA, Juraj Melichár, melichar@priateliazeme.sk

Slovenská klimatická iniciatíva, Liliana Rástocká, rastocka@klimatickainiciativa.sk

Združenie Slatinka, Martina Paulíková, paulikova@changenet.sk

Znepokojené Matky, Lucia Szabová, luia.szabova@gmail.com

1. Obnova budov: podpora energetickej efektívnej obnovy budov

Sektor budov je zodpovedný za približne **40 % konečnej spotreby energie a 36 % celkových emisií CO₂** v EÚ, s najväčším potenciálom úspor energie a je kľúčovým prvkom k plneniu energetických a klimatických cieľov Slovenskej republiky. V energetickej efektívnosti máme stále veľké rezervy. Táto oblasť je kľúčová nielen pre znižovanie emisií ale výrazne prospieva rozvoju rôznych sektorov na celom Slovensku a k zlepšeniu kvality života a zdravia obyvateľstva. Navrhujeme cez vhodné nastavenie verejných politík vytvoriť finančné, investičné a iné podmienky na:

- ▶ **Obnovu 3 % verejných budov ročne** - efektívne nastaviť využitie eurofondov a vytvoriť podmienky pre využitie súkromného kapitálu na komplexnú a kvalitnú obnovu a zvyšovanie energetickej hospodárnosti verejných budov, ako sú školy, zdravotnícke zariadenia a úrady
- ▶ **Znižovanie spotreby energie v rodinných domoch** tým, že budú dobre nastavené a integrované procesy programov zatepluj.sk, Zelená domácnosť a kotlíkových dotácií tak, aby žiadateľ vybavil všetko jednou žiadosťou. Tým budú programy motivovať nielen k výmene zdroja tepla alebo inštalácii OZE, ale najmä k znižovaniu spotreby energie.
- ▶ **Podporu kvalitného a energetickej efektívneho nájomného bývania** s vysokým energetickým štandardom budov a adaptačnými opatreniami na zmenu klímy tak, aby súčasne tempo výstavby nájomných bytov bolo aspoň dvojnásobné.
- ▶ **Pri verejných budovách podporiť rozvoj garantovaných energetických služieb**, ktoré dokážu pokryť 20–50 % investičnej potreby.
- ▶ Pri verejnom obstarávaní a nastavení dotácie je nutné **prihliadať na udržateľnosť použitých stavebných materiálov**.

PRÍNOSY

- ▶▶ **podpora regionálnych pracovných miest na celoštátnej úrovni,**
- ▶▶ **spôsob oživenia miestnej ekonomiky a zároveň dosahovania cieľov v oblasti klímy a energetiky,**
- ▶▶ **rozvoj stavebného, zatepľovacieho a iného priemyslu,**
- ▶▶ **šetrenie zdrojov obyvateľstva, kvôli šetreniu energiami,**
- ▶▶ **zvýšenie dostupnosti bývania obyvateľstva,**
- ▶▶ **zlepšenie kvality našich budov a vnútorného prostredia a pokles emisií CO₂.**

2. Voda: služby, hospodárenie a zadržiavanie vody

Zmena klímy sa na Slovensku už dnes prejavuje nerovnomerným časovým a priestorovým rozložením zrážok, **častejším výskytom extrémnych úhrnov zrážok spôsobujúcich povodne aj častejším výskytom období sucha a s tým súvisiacim rizikom poklesu kapacity vodných zdrojov.** Spolu s dlhodobou používanými nevhodnými spôsobmi hospodárenia v krajine to môže viesť k akcelerácii problémov v zásobovaní pitnou vodou či poľnohospodárstve, k zníženiu prietokov vody v riekach a masívnemu poškodzovaniu prírodného prostredia.

Investovanie (dotácie štátu, samospráv a zdroje EÚ) do efektívnych opatrení zamedzí výrazným ekonomickým škodám, podporí miestnu ekonomiku, vrátane pracovných miest:

Podpora vodozádržných opatrení

- ▶ **Budovanie malých nádrží a jazierok** v poľnohospodárskej krajine
- ▶ **Usmerňovanie otekajúcej vody do zádržných a infiltračných prvkov** (mokradí, malých nádrží, vsakovacích jarkov a jám ...)
- ▶ **Premena degradovanej alebo erodovanej ornej pôdy** na agrolesnícke systémy
- ▶ **Zachytávanie a infiltrácia dažďovej vody do podlažia** prostredníctvom budovania dažďových záhrad, rigolov popri cestách, zelených plôch so zníženinami, zelených striech, a pod. v urbanizovanom priestore
- ▶ **Prírode blízke opatrenia na spomalenie odtoku vody** a zvýšenie retenčnej kapacity krajiny – obnova a výsadba zelených plôch, remízok, alejí atď.

Využívanie úžitkovej vody namiesto pitnej

- ▶ **Podpora zadržiavania a opätovného využitia zrážkovej vody** v priemyselných prevádzkach, poľnohospodárstve aj v domácnostiach.
- ▶ **Zber dažďovej vody zo striech a spevnených plôch do podzemných alebo nadzemných nádrží** a jej využívanie vo výrobných technologických prevádzkach, na chladenie výrobných hál (tzv. energeticky aktívne strechy), na polievanie zelených a/alebo skrúpanie spevnených plôch, ale aj na splachovanie, pranie a pod.
- ▶ **Podpora decentralizovaných opatrení** na odvádzanie vôd a ČOV
- ▶ **Podpora decentralizovaných systémov odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd**, napr. domové ČOV, koreňové čističky, v oblastiach rozptýleného a vidieckeho osídlenia

PRÍNOSY

- ▶▶ **podpora regionálnych pracovných miest, vrátane pracovných miest pre málo alebo nízkokvalifikovaných ľudí;**
- ▶▶ **posilnenie miestnej ekonomiky a potravinovej sebestačnosti - malé rybníky a nádrže môžu byť okrem zdroja vody napr. na zavlažovanie poľnohospodárskych pozemkov pre pestovanie potravín využité aj napr. na chov rýb pre miestnu komunitu; vysadené aleje a remízky umožňujú vsakovanie dažďovej vody a minimalizujú eróziu, ale zároveň môžu byť zdrojom ovocia atď.;**
- ▶▶ **zníženie nákladov firiem a domácností na odvádzanie a čistenie odpadových vôd resp. dažďových vôd;**

3. Udržateľná energetika

Energetika produkuje **až 51 % emisií skleníkových plynov SR** a je preto kľúčovým odvetvím pri smerovaní k uhlíkovej neutralite. Nevyhnutné opatrenia v tejto oblasti vedú k zníženiu (s)potreby energie, zvyšovaniu energetickej efektívnosti (najmä kvalitná obnova budov) a zvyšovaniu podielu obnoviteľných zdrojov energie. Tieto opatrenia súčasne prinesú priamy úžitok ľuďom, komunitám – družstvám, obciam, mestám a regiónom. Cesta vedie cez vytvorenie dostatočných odborných, technických aj finančných kapacít na regionálnu implementáciu klimatických a energetických politík tak, aby samosprávy a regióny nevnímali národné a európske klimatické ciele ako zvýšenú administratívnu záťaž, ale skôr ako príležitosti na úsporu peňazí, emisií a vyššiu odolnosť a sebestačnosť.

Transformácia uhlíkovo intenzívnych regiónov

- ▶ **Zriadenie kancelárie pre transformáciu hornej Nitry a Košického kraja** za účasti verejnosti - samospráv, regiónov a mimovládnych organizácií
- ▶ **nastaviť Fond Spravodlivej transformácie** tak, aby prispieval k slovenským environmentálnym cieľom;
- ▶ **Nahradíť dodávky tepla z elektrární Nováky a Vojany** tak, aby:
  - ▶ čo najviac **znížili potrebu energie v regióne** (program komplexnej obnovy budov)
  - ▶ pri ich transformácií došlo k použitiu **čo najviac uhlíkovo šetrnej technológie**
  - ▶ boli **založené na miestnych obnoviteľných zdrojoch** energie (namiesto dovozu plynu z Ruska) a to tak, aby z nich **benefitovali miestni ľudia**, nielen investori;
  - ▶ **podporovali šetrenie materiálmi** (opätovné využívanie vecí a recykláciu namiesto drahých spaľovní odpadov)
- ▶ **Vypracovať plán na útlm využívania uhlia** na Slovensku do roku 2025

Obnoviteľné zdroje energie pre ľudí

- ▶ **umožniť pripojenie nových projektov obnoviteľných zdrojov** energie do sústavy
- ▶ v súlade s Envirostratégiou 2030¹ **začať prípravu kritérií udržateľného využívania všetkých obnoviteľných zdrojov** energie, ktoré plánuje SR schváliť do konca roku 2020.
- ▶ **podporiť vytváranie nových foriem združení obcí, podnikateľov a občanov, ktoré majú záujem vyvíjať projekty na energetickú efektívnosť**, obnoviteľné zdroje energie (elektrárne z obnoviteľných zdrojov, systémy na ohrev vody, biomasové kotolne z miestneho odpadu a pod)

PRÍNOSY

- ▶▶ **rozvoj nových menších foriem podnikateľských subjektov v stavebníctve, energetike a odpadovom hospodárstve na regionálnej úrovni**
- ▶▶ **zníženie energetickej závislosti od zahraničia**
- ▶▶ **úspora financií občanov a samospráv z úspor energií ale aj ukončenia využívania uhlia – len utlmenie ťažby a spaľovania uhlia v Novákoch ušetrí Slovensku 100 miliónov eur ročne v cene elektriny, 160 miliónov eur ročne na zdravotných benefitoch a prispeje k úspore 6 % emisií skleníkových plynov SR**
- ▶▶ **Medzinárodná agentúra pre energiu z obnoviteľných zdrojov (IRENA) uvádza nasledujúce aspekty premeny energetiky na klimaticky neutrálnu vo výhľadovej štúdii z apríla 2020:**
  - ▶▶ **Až 70 % zníženie energetických emisií môže prispieť k hospodárskym, sociálnym a environmentálnym cieľom;**
  - ▶▶ **Každé investované euro prinesie tri až osem eur vo výhodách.**
  - ▶▶ **O 40 miliónov viac pracovných miest v čistejšej energetike a celkovo o 7 miliónov viac pracovných miest v celom hospodárstve v porovnaní so súčasnými plánmi.**
  - ▶▶ **Kvalita života sa zlepší o 13,5 % rýchlejšie do roku 2050, najmä vďaka zníženiu znečistenia ovzdušia.**

¹ <https://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030/>

4. Udržateľné pôdohospodárstvo

Prechod poľnohospodárskej produkcie na prírode blízke hospodárenie cez zásadné opatrenia, ktoré povedú k záchrane pôdneho fondu a biodiverzity, ako i k zníženiu emisií skleníkových plynov, je jednou z kľúčových výziev dneška. **Poľnohospodári dnes čelia mnohým výzvam a najviac pocítia dôsledky klimatickej zmeny.** Dlhé a intenzívne obdobia sucha alebo naopak povodne sú javy, s ktorými sa častejšie stretávame už dnes, a ktoré pre farmárov predstavujú existenčné riziko. Podľa vedcov² môžu škody v poľnohospodárstve v roku 2050 presiahnuť miliardu eur. Poľnohospodárska krajina trpí suchom, eróziou a rapídny úbytkom biodiverzity, čo predstavuje obrovský problém z pohľadu produkcie.

Na Slovensku je najčastejšia intenzívna forma priemyselného poľnohospodárstva, ktorá predstavuje riziko nielen pre životné prostredie, ale aj ľudské zdravie: produkuje množstvo skleníkových plynov, znečisťuje vodné zdroje a znižuje kvalitu ovzdušia. Okrem toho sa s ňou spájajú netransparentné kauzy korupčného rozhodovania a vytláča menších, extenzívne hospodáriacich poľnohospodárov.

S cieľom **zabezpečiť klimatickú odolnosť poľnohospodárstva**, znížiť straty spôsobené extrémnymi prejavmi počasia, a **zabezpečiť dodávky kvalitných a zdravých potravín pre miestne obyvateľstvo**, navrhujeme:

- ▶ **presmerovanie najmenej 50 % (s postupným progresívnym zvyšovaním na 70 % a 100 %) priamych platieb na opatrenia v záujme klímy a životného prostredia namiesto necielených platieb na plochu**, ktoré deformujú trh s pôdou, ničia príležitosti pre nových a menších farmárov, zvyšujú nezamestnanosť a vytvárajú korupciu
- ▶ **podporiť k prírode citlivé hospodárenie**, konkrétne diverzifikáciu plodín, agrolesnícke systémy, zachovanie neproduktívnych plôch a ďalšie šetrnejšie formy poľnohospodárstva
- ▶ **presmerovať podporu na ekologickú živočíšnu výrobu – na extenzívne hospodáriacich farmárov**, resp. rodinné farmy, ktorí nebudú prekračovať udržateľné zaťaženie pôdy a životného prostredia - a podporovať prechod na rastlinnú produkciu

- ▶ **nastaviť ekonomickú a legislatívnu podporu produkcie lokálnych a ekologických potravín**, osobitne sezónnu a lokálnu produkciu, predaj priamo od farmárov (napr. predaj z dvora), podporu ich odbytu a využívania vo verejných stravovacích zariadeniach (školy, škôlky, jedálne)
- ▶ **podporiť malé lokálne a komunitné projekty poľnohospodárskej produkcie** (komunitné záhrady, sady, školské zeleninové záhrady,...)

PRÍNOSY

- ▶▶ **zvýšenie pracovných miest umožnením prístupu k pôde mladým, menším a extenzívne hospodáriacich farmárov a tým aj regionálny rozvoj a rozvoj vidieka**
- ▶▶ **odstránenie korupcie, nekalého obchodovania s pôdou, vysokých cien pôdy**
- ▶▶ **motivácia prechodu na udržateľnejšie formy pôdohospodárstva, čo pomôže zachovaniu biodiverzity, odolnosti a stability poľnohospodárskeho systému**
- ▶▶ **ochrana zdravia obyvateľstva pred následkami intenzívneho poľnohospodárstva (prehnané používanie chemických látok, riziko šírenia patogénov v priemyselnej živočíšnej výrobe a pod.) ako aj podpora zdravia lepšou dostupnosťou rozmanitých lokálnych zdrojov potravín, vrátane zásobovania verejných stravovacích zariadení, napr. školských jedální**

2 Nejedlík, P., Mindas, J. a kol. , 2011. Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia v jednotlivých sektoroch, EFRA - Vedecká agentúra pre lesníctvo a ekológiu, s. 86

